

Rutger Bregman

MORÁLNA REVOLÚCIA

Cyklus prednášok
The BBC Reith Lectures

Od autora
bestsellera
EUDSKOSŤ

Rutger Bregman

MORÁLNA REVOLÚCIA

Rutger Bregman

MORÁLNA
REVOLÚCIA

Cyklus prednášok
The BBC Reith Lectures

Rutger Bregman

Morele revolutie: de BBC Reith-lezingen

Copyright © 2026 Rutger Bregman

First published in the Netherlands as Morele revolutie by De Correspondent (decorrespondent.nl/en) a member-funded journalism platform for independent voices.

Translation © Samo Marec

Design & Layout © Soňa Ševčíková

Slovak edition © 2026 by N Press, s. r. o.

ISBN 978-80-8230-447-6

Obsah

Prvá prednáška	
Čas príšer	11
Druhá prednáška	
Ako rozpútať morálnu revolúciu	33
Tretia prednáška	
Sprisahanie slušnosti	55
Štvrtá prednáška	
Boj za ľudskosť vo veku strojov	79

**Prvá
prednáška**

Čas príšer

Ako syn kazateľa som sa už dávno naučil, že každá dobrá kázeň pozostáva z troch častí.

Prvé dejstvo: mizéria. Druhé dejstvo: vykúpenie. A tretie dejstvo: vďačnosť.

Toto bude optimistická séria prednášok – o tej výnimočnej ére ľudských dejín, ktorou prechádzame, o divokých možnostiach ľudstva a o malých skupinách odhodlaných občanov, ktoré dokážu určovať náš spoločný osud.

Obávam sa však, že dnes budeme musieť väčšinu času venovať prvému dejstvu.

Mizérii.

Od útleho veku ma fascinujú príbehy otravov a kolapsov. Vyrastal som v Holandsku a obzvlášť ma pohltili príbehy o tom, ako našu malú krajinu obsadili nacisti. Neustále som si kládol otázku, čo by som urobil ja. Mal by som odvahu urobiť to, čo je správne?

Tieto otázky si stále kladiem aj ako dospelý človek a historik – a zdajú sa mi naliehavejšie než kedykoľvek predtým. Áno, urobil som si meno písaním optimistických kníh o ľudskej dobrotivosti a utópiách, ktoré spoločne dokážeme budovať. Ak by som však aj dnes začal optimisticky, nebolo by to úprimné. Ako si v roku 1926 do zošita vo fašistickom väzení zapísal taliansky filozof Antonio Gramsci: „Starý svet umiera a nový sa ešte len s ťažkosťami rodí; toto je čas príšer.“

Ak chceme pochopiť hĺbku našej aktuálnej mizérie, na úvod nám pomôže jeden klasický príbeh úpadku. Keď veľký historik Edward Gibbon opisoval úpadok Ríma, nehovoril v nejasných abstrakciách. Poskytol nám mená, dátumy a podrobnosti: boli to strany plné zbablosti a korupcie. Pri čítaní *Úpadku a zániku Rímskej ríše* v spomalenom zábere sledujete rozklad civilizácie. Sadistických cisárov na pozlátených trónoch. Generálov, ktorí zradili svoje vlastné armády. Senátorov, ktorým viac záležalo na divadle ako na štátnickom umení.

A predsa: pri čítaní Gibbona nás dnes najviac nešokuje zvrhlosť.

Šokuje nás pocit, že to všetko poznáme.

Gibbon písal o politikoch bez vážnosti, o elitách bez cnosti a o spoločnostiach, ktoré si dekadenciu pomýlili s pokrokom. O dve tisícročia

neskôr žijeme v dobe, v ktorej sa miliardári vyhýbajú plateniu daní, politici sa namiesto vládnutia sústreďujú na divadlo a mediálni magnáti zarábajú na klamstvách a nenávisti. Rím horel a rímske elity sa zabávali. Naše elity ten požiar naživo vysielajú a speňajú dym.

Nemorálnosť a neserióznosť: to sú dva určujúce znaky dnešných lídrov. Nie sú to náhodné chyby, ale logické dôsledky toho, čo nazývam „prežitie nehanebných“. Dnes sa na vrchol neprebojujú najschopnejší ľudia, ale tí, ktorí majú najmenej škrupúl. Nie tí najcnostnejší, ale tí najdrzejší. K Európe sa ešte dostanem, ale najprv sa presuňme na opačnú stranu Atlantiku; na miesto, kde táto logika dosiahla svoju najčistejšiu podobu: do Spojených štátov amerických.

Nebudem vás nudiť vyčerpávajúcim súhrnom všetkých šialenstiev posledných rokov. Na jednej strane sme mali establišment, ktorý podporoval starého muža vo fáze zjavného mentálneho úpadku. Na druhej strane sa zas nachádzala odsúdená hviezda reality šou. Práve tá je dnes pri moci a stala sa tým najotvorenejšie skorumpovaným prezidentom v amerických dejinách. Aj keď ide o obsadzovanie postov v jeho administratíve, vystupuje ako moderný Caligula – rímsky cisár, ktorý chcel spraviť konzula zo svojho koňa. Obklopuje sa

lojálnymi stúpecami, špekulantmi a pochlebovačmi.

Mňa však nezaujíma súboj lavice proti pravici. Zaujíma ma súboj odvahy proti zbabelosti, cnosti proti neresti. Pravda je taká, že úpadok je všade. Morálny rozklad hlboko zasiahol elitné inštitúcie všetkých druhov. Ak je pre pravicu charakteristická nehanebná skorumpovanosť, tak liberáli odpovedajú paralyzujúcou zbabelosťou.

Pred novým režimom už pokľakli desiatky korporácií, mediálnych sietí, univerzít a múzeí. Vernosť sa ponáhľali prisahať niektoré najprestížnejšie právnické kancelárie. Netvárame sa však, že to bol pád z nejakých mimoriadnych výšin. Tieto firmy predsa celé roky obhajovali zločincov z Wall Street, tabakové konglomeráty a firmy profitujúce z opiátovej krízy. Svoje princípy nezradili, len ich odhalili. Nikdy neboli lojálne voči spravodlivosti ani demokracii, boli lojálne voči moci a zisku.

A kde sa táto lojalita rodí? Odpoveď je jednoduchá: na tých najväčších svetových univerzitách. V najväčších baštách vedy a rozumu, v sekulárnych chrámoch s veľkolepými stĺpmi a do kameňa vytesanými mottami: „Pravda“ na Harvarde, „Svetlo a pravda“ na Yale a „V službe národu a v službe ľudstvu“ na Princetone.

Každý rok píšu tisíce výnimočných tínedžerov nádherné motivačné eseje o globálnych problémoch, ktoré chcú riešiť. Klimatická zmena. Hlad vo svete. Nákazlivé choroby. O pár rokov si to však väčšina z nich namieri do firiem ako McKinsey, Goldman Sachs alebo Kirkland & Ellis. Jeden môj priateľ, ktorý študoval na Oxforde, to označuje za „bermudský trojuholník talentu“: poradenské služby, financie a firemné právo. Ohromná čierna diera pohlcujúca množstvo tých, ktorých označujeme za „najlepšie a najbystrejšie mozgy“. Temná priepať, ktorá sa od 80. rokov strojnásobila.

Pochopiteľne, uvedomujem si, že takéto firmy si na svoje pochybné obchodné modely s radosťou nastriekajú tenkú vrstvu „poslania“ alebo „spoločenskej zodpovednosti“. Vedeli ste, že tabakový gigant Philip Morris má vynikajúce ESG skóre? Počuli ste, že firmu British American Tobacco označil denník *Financial Times* za klimatického lídra aj lídra v rôznorodosti? A tá firma si to aj naozaj zaslúžila: jej programy kompenzácie CO₂ majú predsa špičkovú úroveň a aj školenia o inklúzii patria medzi najlepšie v biznise. Konajú toľko dobra – a zároveň zabíjajú milióny ľudí.

Prosím, neklamme si: v korporátnom svete nedošlo k žiadnemu morálnemu precitnutiu. „Biznis pre dobro“, „vedomý kapitalizmus“,

„spoločenský dosah“ – to všetko bol do veľkej miery len podvod. Kultúrna vlna za týmito rečami sa už niekoľko desaťročí hýbe opačným smerom.

Stačí sa pozrieť na prieskum American Freshman Survey, ktorý od 60. rokov minulého storočia sleduje hodnoty prvákov na vysokých školách. Keď sa študentov na ich najdôležitejšie životné ciele pýtali pred polstoročím, 80 až 90 percent z nich uviedlo „rozvoj zmysluplnej životnej filozofie“. Len 50 percent uprednostnilo „zarábanie množstva peňazí“. Dnes sa tieto čísla prehodili. 80 až 90 percent teraz hovorí, že najdôležitejšie je zbohatnúť. Zmysluplnú životnú filozofiu si cení iba polovica.

Zapamätajte si: nie je to otázka ľudskej prirodzenosti, ale ľudskej kultúry. Deti len nastavujú zrkadlo a my v ňom vidíme presne to, čo sme ich naučili.

V tom bermudskom trojuholníku nezmyselných pracovných miest dnes skončí približne 40 percent absolventov Harvardu. Ak medzi tieto odvetvia započítate aj veľké technologické firmy, ich podiel stúpne na viac ako 60 percent. A práca v nich je často rovnako nezmyselná. „Najlepšie mozgy mojej generácie premýšľajú o tom, ako prinútiť ľudí klikat' na reklamy. To je fakt nanič,“ znejú neslávne známe slová istého matematického génia, ktorý skončil vo Facebooku.

Ameriku zradili jej elity na ľavej aj pravej strane spektra. Rovnako ako Rím vo svojich posledných dňoch, aj táto ríša sa rozpadá zvnútra. Dôvodom pritom nie je nedostatok talentu a bohatstva, ale nedostatok odvahy a cnosti.

***

Veľmi rád by som povedal, že na tejto strane Atlantiku je to oveľa lepšie a že novým lídrom slobodného sveta sa stala Európa.

To však evidentne nie je pravda.

Naša politika síce nie je až tak očividne skorumpovaná, no aj starý kontinent straší rovnaký duch úpadku. Pravda je taká, že medzi určujúce črty európskych elít nepatrí len nemorálnosť a neserióznosť, ale aj... bezvýznamnosť.

Ak Amerika pripomína pád Ríma – veľkolepý a vulgárny –, tak Európa prežíva pomalú smrť Benátok. Jedno impérium sa rúca v plameňoch a to druhé sa potápa v tichu. Jedno pohlcuje oheň, to druhé sa stráca v hmle.

Možno ten príbeh poznáte. Na samom vrchole boli Benátky zázračným miestom obchodu a inovácií. Z malého mesta postaveného na lagúne sa vyvinulo impérium, ktoré po stáročia ovládalo stredomorský obchod. Jeho úspech bol postavený na relatívne otvorenom systéme: obchodníci mohli vďaka zásluhám rásť, obchod

bol dobre regulovaný a inštitúcie ako Veľká rada sa starali o rovnováhu medzi aristokraciou a zodpovednosťou.

V 14. storočí sa však táto otvorenosť začala vytrácať. Semená úpadku boli zasiaté už v roku 1297 takzvanou *serratou* (alebo uzavretím) Veľkej rady. Členstvo v nej sa stalo dedičným privilegiom, čo viedlo k zrodu uzatvorenej triedy šľachticov, ktorí si svoje výsady starostlivo strážili. Táto sebecká elita si zmonopolizovala vládne funkcie, zabraňovala v prístupe nováčikom a pravidlá prepisovala tak, aby chránili jej bohatstvo a moc.

V priebehu storočí benátska politika zdegenerovala do rentierstva. Vládnuce rodiny vyťahovali zisky z obchodných monopolov bez toho, aby ich opätovne investovali do inovácií. Svoje bohatstvo nalievali do palácov a kasín a ignorovali pritom čoraz väčšie hrozby zo strany nových mocností, ako bola Osmanská ríša. Mladí príslušníci elity sa už viac nechceli stať obchodníkmi ani admirálmi; radšej si vybrali život plný záhaľky a luxusu.

Postupne sa Benátky stali už len tieňom samých seba: navonok síce vyzerali krásne, zvnútra však boli prázdne.

A teraz otázka: Nepripomína vám to niečo?

Dnes sa na jedny veľké Benátky mení celá Európa. Stáva sa z nej krásne múzeum pod